

THE RULE OF LAW IS AN IMPORTANT FACTOR OF SOCIETY

Jumaboyeva Nilufar Soyibjon qizi

Urolova Maftuna Qurbonazar qizi

Yarmatov Nurmuhammad Ismail oglu

Borikulova Madinabonu

ANNOTATION

Building a democratic state governed by the rule of law and a free civil society

- It is the ultimate goal of Uzbekistan, of the Republic of Uzbekistan

As the first President Islam Karimov said: "We want to build not just a democratic society, but a democratic and just society. The idea of justice and truth must cover all spheres of our social life. The idea of justice and truth must be the basis of our legislative activity [1]"

Keywords: Constitution and rule of law, rights and freedoms, legal consciousness and culture, rule of law, branches of government Legislative power, executive power Justice, judicial system.

Kirish

Darhaqiqat, adolat tushunchasi bilan qonun ustuvorligi tushunchasi bir-biri bilan chambarchas bog'liq bo'lib, qabul qilinayotgan qonunlarimiz zamirida adolat yotishi lozim. Adolatga asoslangan qonunlarning hayotga tatbiq etilishi adolatning tantana qilishiga olib keladi. Demokratik jamiyatning eng muhim belgilaridan biri – jamiyat a'zolarining qonun oldida tengligining, Konstitutsiya va qonunlarning tengligining ta'minlanganligidir. Shuningdek, Konstitutsiya va qonunlarning pirovard maqsadi inson, uning huquq va erkinliklarini ta'minlashdan iborat bo'lmog'i lozim. —Qonun ustuvorligi – huquqiy davlatning asosiy prinsipidir. U hayotning barcha sohalarida qonunning qat'iy hukmronligini nazarda tutadi. Hech bir davlat organi, hech bir xo'jalik yurituvchi va ijtimoiy siyosiy tashkilot, hech bir mansabdor shaxs, hech bir kishi qonunga bo'sunish majburiyatidan xalos bo'lishi mumkin emas. Qonun oldida hamma barobardir.

Adabiyotlar tahlili va metodologiya

Qonunning ustuvorligi shuni bildiradiki, asosiy ijtimoiy eng avvalo, iqtisodiy munosabatlar faqat qonun bilan tartibga solinadi, uning barcha qatnashchilari esa hech bir istisnosiz huquq va normalarni buzganligi uchun javobgar bo'ladi[2,]- deb ta'kidlagan edi I.Karimov. Xususan, Konstitutsiyaning 11-moddasida: —O'zbekiston Respublikasi davlat hokimiyatining tizimi-hokimiyatning

qonun chiqaruvchi, ijro etuvchi, sud hokimiyatiga bo'linishi tamoyiliga asoslanadi, deb belgilab qo'yilgan. Mazkur tamoyil davlat idoralari faoliyatining samarali bo'lishiga shart-sharoit yaratadi, ayni paytda, hokimiyatning suiste'mol qilinishiga chek qo'yadi. O'zbekiston Respublikasining qonun chiqaruvchi oliy organi Oliy Majlis deb ataladi. Oliy Majlis oliy vakillik organi bo'lib qonunchiqaruvchi hokimiyatni amalga oshiradi. Mustaqillik qo'lga kiritilgandastlabki paytlardanoq O'zbekistonda demokratiyani taraqqiy toptirish uchun

hozirgi zamon jahon standartlariga javob bera oladigan samarali va ishchan parlamentni shakllantirish zarur edi. **Qonun ijodkorligi** deputatlar ishining bosh yo'nalishi hisoblanadi. Birgina 1995-2004 yillarda Oliy Majlis 240 ta qonun, 778 ta qaror qabul qildi, amaldagi qonun hujjatlariga 1573 ta o'zgartish va qo'shimcha kiritdi, 130 tadan ziyod xalqaro shartnoma va bitimni ratifikatsiya qildi. Hukumat bu – davlat boshqaruvining oliy organi bo'lib, Konstitutsiya va qonunlar asosida mamlakatning ichki va tashqi siyosatini amalga oshiradi. Hukumat shu bilan birga, jamoat tartibi va milliy xavfsizlikni ta'minlaydi, shuningdek davlat boshqaruvining boshqa organlari hamda Qurolli kuchlarga umumiy rahbarlik qiladi. Hozirgi vaqtda mamlakatimizda prokuror va advokatning tengligini, jinoyat va fuqarolik ishlari bo'yicha sud faoliyatining barcha bosqichlarida o'zaro tortishuv bo'lishini ta'minlashga, odil sudlovning sifati va tezkorligini oshirishga qaratilgan keng ko'lamlı chora-tadbirlar izchil amalga oshirilmoqda. Ayniqsa, 2008 yilda «Advokatura instituti takomillashtirilishi munosabati bilan O'zbekiston Respublikasining ayrim qonun hujjatlariga o'zgartish va qo'shimchalar kiritish to'g'risida»gi Qonunning qabul qilinishi bu borada g'oyat muhim ahamiyat kasb etdi. Qonunda advokatning professional faoliyatiga to'sqinlik qilish, uning o'z himoyasi ostidagi shaxsga nisbatan pozitsiyasini o'zgartirish maqsadida har qanday shaklda ta'sir o'tkazishga qaratilgan harakatlar uchun javobgarlik belgilanganini e'tirof etish zarur.

Muhokama:

Ma'lumki, O'zbekistonda 2008 yilning 1 yanvaridan boshlab o'lim jazosi bekor qilindi va uning o'rniga umrbod yoki uzoq muddatli ozodlikdan mahrum qilish jazo turi joriy etildi. Mamlakatimizda o'lim jazosining bekor qilinishi xalqaro hamjamiyatning katta e'tibor va e'tirofiga sazovor bo'lgani albatta ijtimoiy-siyosiy ahamiyatga molik o'ta muhim voqeadir. Nufuzli xorijiy ekspertlarning ta'kidlashiga ko'ra, ushbu chora va bu sohada yuqorida ko'rsatilgan boshqa bir qator ishlarning amalga oshirilishi bilan O'zbekistonda dunyodagi eng liberal jinoyat jazo tizimlaridan biri yaratildi. Xalqaro ekspertlarning bu boradagi qiyosiy tahlillari shuni ko'rsatmoqdaki, umrbod ozodlikdan mahrum qilish jazosi Germaniya va Polshada 5 ta, Belgiya va Rossiyada 6 ta, Daniyada 9 ta, SHvetsiyada 13 ta, Fransiyada 18 ta, Gollandiyada 19 ta jinoyat turi bo'yicha tayinlanishi mumkin. O'zbekistonda esa umrbod ozodlikdan mahrum qilish favqulodda jazochorasi bo'lib, faqat ikki turdagi jinoyat, ya'ni javobgarlikni og'irlashtiruvchi holatlarda qasddan odam o'ldirish va terrorizm uchun tayinlanadi. Ushbu jazo turi bizning mamlakatimizda xotinqizlarga, jinoyat sodir etgan paytda 18 yoshga etmagan shaxslarga va yoshi 60 dan oshgan erkaklarga nisbatan qo'llanilishi mumkin emas.

Natija:

Bu borada «Xabeas korpus» institutining joriy etilishi, ya'ni 2008 yildan ehtiyot chorasi sifatida qamoqqa olishga sanksiya berish huquqi prokurordan sudga o'tkazilishi prinsipial qadam bo'ldi. Ushbu qarorning o'z vaqtida va puxta o'ylab qabul qilingani bugungi kunda ko'pgina

amaliy misollarda o'z isbotini topmoqda. Mazkur institutning amaliyotga tatbiq etilishi insonning konstitutsiyaviy huquq va erkinliklari, uning daxlsizligini himoya qilishda muhim omil sifatida namoyon bo'lmoqda. Ushbu institut joriy etilgan 2008 yilning yanvaridan buyon sudlar tomonidan dastlabki tergov organlariga 700 martadan ortiq holatda mazkur ehtiyot chorasini qo'llash rad qilingani ham buni yaqqol tasdiqlab turibdi. Shuningdek, huquqni qo'llash va sud amaliyotiga 2001 yildan boshlab yarashuv instituti kiritildi va u samarali faoliyat ko'rsatmoqda. Yarashuv institutining talabiga ko'ra, ijtimoiy xavfi katta bo'lmagan jinoiy qilmishni sodir etgan shaxs jabrlanuvchiga etkazilgan zararni toliq qoplab bergan taqdirda jinoiy javobgarlikka tortilmaydi. Mazkur institutning samaradorligi hamda o'zbek xalqining rahmdillik va kechirimlilik kabi ko'p asrlik an'alariga mosligi uning izchillik bilan kengayib borishiga asos bo'ldi. Hozirgi kunda 53 ta jinoyat tarkibi bo'yicha yarashuv institutini qo'llash imkoniyati nazarda tutilgan. Shu borada yana bir misolga e'tibor beraylik. Yarashuv institutining joriy etilishi natijasida o'tgan davr mobaynida 100 ming nafarga yaqin fuqaro jinoiy javobgarlikdan ozod etildi. 2010 yilning 12 noyabrida O'zbekiston Respublikasining Birinchi Prezidenti I. Karimov tomonidan bayon qilingan —Mamlakatimizda demokratik islohotlarni yanada chuqurlashtirish va fuqarolik jamiyatini rivojlantirish Konsepsiyasida sud-huquq sohasida bir qancha islohotlarni amalga oshirish taklif qilingan edi. Ushbu konsepsiyada yurtimizda huquqiy davlat asoslarini tobora takomillashtirish va aholining huquqiy ongi va madaniyatini yuksaltirish hal qiluvchi vazifa bo'lib qolishi ta'kidlangan. Zero, jamiyatning demokratiya yo'lidan jadal rivojlanishi va bu boradagi islohotlarning samarasi ko'p jihatdan odamlarning huquqiy ongi va madaniyati darajasiga bog'liq. Hokimiyatlar bo'linishiga oid konstitutsiyaviy prinsipni izchil amalga oshirish maqsadida «Sudlar to'g'risida»gi Qonun yangi tahrirda qabul qilindi, shuningdek, bu davrda jinoyat-protsessual, fuqarolik-protsessual qonunchiligiga tegishli o'zgartish va qo'shimchalar kiritildi. Bu esa o'z navbatida sud tizimini ijro etuvchi hokimiyat organlari nazorati va ta'siridan chiqarish imkonini berganini alohida ta'kidlash lozim.

Xulosa

qonun ustuvorligi quyidagi uch holatda o'zining to'liq ifodasini topadi: Birinchidan, qabul qilinayotgan qonunlar va boshqa normativ huquqiy hujjatlar adolat prinsipiga, inson huquqi va manfaatlaridan kelib chiqib, ijtimoiy jihatdan asoslangan bo'lishi kerak. Ikkinchidan, barcha qonunlar va boshqa normativ huquqiy hujjatlar talabi barcha davlat organlari, mansabdor shaxslar, nodavlat tashkilotlari va fuqarolar tomonidan qat'iy bajarilishi shart. Uchinchidan, barcha normativ-huquqiy hujjatlar Konstitutsiya va qonunlarga mos bo'lishi shart

FOYDANILGAN ADABIYOTLAR

1. O'zbekiston Respublikasining —Elektron hukumat to'g'risidagi Qonuni, 2015 yil 9 dekabr.
2. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2017 yil 7 fevraldagi —O'zbekiston Respublikasini yanada rivojlantirish bo'yicha Harakatlar strategiyasi to'g'risidagi Farmoni // Xalq so'zi, 2017, 8 fevral

3. Karimov I.A. Mamlakatimizda demokratik islohotlarni yanada chuqurlashtirish va fuqarolik jamiyatini rivojlantirish konsepsiyasi. T. – O_zbekiston. 2010.
4. Mirziyoyev Sh.M. Qonun ustuvorligi va inson manfaatlarini ta'minlash – yurt taraqqiyoti va xalq farovonligining garovi. O_zbekiston Respublikasining saylangan Prezidenti Shavkat Mirziyoyevning O_zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi qabul qilinganining 24 yilligiga bag_ishlangan tantanali marosimdagi ma'ruzasi. 07-12-2016.– Toshkent: —O_zbekiston, 2017. – 48 b.
5. Шарифхўжаев М. Ўзбекистонда очиқ фуқаролик жамиятининг шаклланиши. – Т.: Шарқ, 2003
6. Қирғизбоев М. Фуқаролик жамияти: генезиси, шаклланиши ва ривожланиши. – Т.: Ўзбекистон, 2010
7. Жалилов А. ва бошқалар. Фуқаролик жамияти асослари. – Т.: Baktria press, 2015.
8. Фуқаролик жамияти: 2016. Ziyonet.uz.
9. O_tamurodov A. va boshqalar. Fuqarolik jamiyati fanidan tushuncha va atamalar lug_ati. T.: Turon-zamin-ziyo. 2017. 23 b.t.

INTERNET SAYTLARI

1. www.president.uz
2. www.ziyonet.uz
3. www.xs.uz